साहित्यसरिता

- संपादक :

- प्रा.डॉ. सुनीता सांगोले
- प्रा.डॉ. मधु सावंत
- डॉ. सुभाष कदम

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड
यांच्या अभ्यासक्रमास अनुसरून व मराठी अभ्यासमंडळाच्या मान्यतेने
बी. ए., बी. कॉम., बी. एस्सी. व इतर पदवी द्वितीय वर्षासाठी श्रेयांक (CBCS)
पद्धतीनुसार द्वितीय भाषा मराठी अभ्साक्रमास नेमण्यात आलेले पाठ्यपुस्तक.
(सत्र चौथे) **(MAR-SL-IV)**

साहित्यसरिता

संपादक

प्रा. डॉ. सुनीता सांगोले
दयानंद कला महाविद्यालय, लातूर

प्रा. डॉ. मथु सावंत
पीपल्स महाविद्यालय, नांदेड

डॉ. सुभाष कदम
दयानंद कला महाविद्यालय, लातूर

Specimen Copy
For Recommendations

अथर्व पब्लिकेशन्स

अथर्व पब्लिकेशन्स

साहित्यसरिता

(Sahitysarita)

© मा. कुलसचिव, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड

ISBN : 978-93-90288-99-1
पुस्तक प्रकाशन क्र. ८०९

प्रकाशक
युवराज भटू माळी
अथर्व पब्लिकेशन्स
धुळे : १७, देविदास कॉलनी, वरखेडी रोड, धुळे- ४२४ ००१.
संपर्क : ९४०५२०६२३०
जळगाव : शॉप नं. २, नक्षत्र अपार्टमेंट, शाहूनगर हौसिंग सोसायटी, तेली समाज मंगल कार्यालयासमोर, जळगाव- ४२५ ००१.
संपर्क : ०२५७-२२३९६६६, ९७६४६९४७९७
ई-मेल : atharvapublications@gmail.com
वेबसाइट : www.atharvapublications.com

प्रथमावृत्ती : ३० जानेवारी २०२१
मुद्रितशोधन : दीपक महाले
मुखपृष्ठ : विशाल लोहार
अक्षरजुळवणी : अथर्व पब्लिकेशन्स
मूल्य : १००/-

ऑनलाइन पुस्तक खरेदीसाठी www.atharvapublications.com

या पुस्तकातील कोणत्याही भागाचे पुनर्निर्माण अथवा वापर इलेक्ट्रॉनिक अथवा यांत्रिकी साधनांनी - फोटोकॉपिंग, रेकॉर्डिंग किंवा कोणत्याही प्रकारे माहिती साठवणुकीच्या तंत्रज्ञानातून प्रकाशकाच्या व लेखकाच्या लेखी परवानगीशिवाय करता येणार नाही. सर्व हक्क राखून ठेवले आहेत.

''आपण विद्यार्थ्यांहून श्रेष्ठ व निराळे आहोत किंवा आपले स्थान वरचे आहे, ही जाणीव न ठेवता आपण त्यांचे एक स्नेही व सहकारी आहोत, असे समजून एकरूप होण्याची, त्यांच्या जीवनाचे अविभाज्य अंग बनण्याची आवश्यकता आहे. अशा प्रकारचा शिक्षक मुलांना चांगले शिक्षण देऊ शकेल. मी स्वतःला पुढीलप्रमाणे प्रश्न विचारायला आरंभ केला. मी स्वतःवर जितके प्रेम करतो, तितकेच विद्यार्थ्यांवर करू शकेन काय? मी स्वतःला जशी क्षमा करतो, तशी विद्यार्थ्यांना त्यांच्या चुकीबद्दल क्षमा करू शकेन काय? त्यांच्या सुख-दुःखात मी सहभागी होऊ शकेन काय? मुलांच्या जीवनातील सर्व अवस्थांत मी त्यांच्याशी पूर्णपणे एकरूप होऊ शकेन काय? मी हे करू शकेन, असे मला वाटले आणि समर्पणाच्या भावनेतून मी शिक्षकाचे काम स्वीकारले.''

– स्वामी रामानंद तीर्थ

मराठी अभ्यासमंडळ

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड

- **प्रा. डॉ. केशव सखाराम देशमुख**
  अध्यक्ष तथा मराठी विभागप्रमुख, स्वा. रा. ती. मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.
- **डॉ. पृथ्वीराज तौर**
  मराठी विभाग, स्वा. रा. ती. मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.
- **प्रा. डॉ. राजकुमार मस्के**
  मराठी विभागप्रमुख, महाराष्ट्र उदयगिरी महाविद्यालय, उदगीर, जि. लातूर.
- **प्रा. डॉ. मार्तंड कुलकर्णी**
  मराठी विभागप्रमुख, सरस्वती विद्या मंदिर कला महाविद्यालय, किनवट, जि. नांदेड.
- **प्रा. डॉ. मथु सुरेश सावंत**
  मराठी विभाग, पीपल्स कॉलेज, नांदेड.
- **प्रा. डॉ. सा. द. सोनसळे** (सदस्य तथा फॅकल्टी सदस्य)
  मराठी विभाग, कै. रमेश वरपुडकर महाविद्यालय, सोनपेठ, जि. परभणी.
- **प्रा. डॉ. पंढरीनाथ धोंडगे**
  मराठी विभाग, ज्ञानोपासक महाविद्यालय, जिंतूर, जि. परभणी.
- **प्रा. डॉ. बी. बी. खंदारे**
  मराठी विभागप्रमुख, बहिर्जी स्मारक महाविद्यालय, वसमत, जि. हिंगोली.
- **प्रा. डॉ. जयद्रथ जाधव**
  मराठी विभागप्रमुख, शिवाजी महाविद्यालय, रेणापूर, जि. लातूर.
- **प्रा. डॉ. विठ्ठल जंबाले**
  मराठी विभागप्रमुख, देगलूर महाविद्यालय, देगलूर, जि. नांदेड.
- **प्रा. डॉ. शैलेंद्र लेंडे**
  मराठी विभागप्रमुख, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर.
- **प्रा. डॉ. वंदना महाजन**
  संचालक, का. स. वाणी मराठी प्रगत अध्ययन संस्था, धुळे.
- **प्रा. डॉ. सुनीता सांगोले**
  मराठी विभाग, दयानंद कला महाविद्यालय, लातूर.
- **अरविंद जगताप**
  १ बी ४०२, न्यू दिंडोशी, म्हाडा कॉम्प्लेक्स, मालाड (पू.), मुंबई - ९७.
- **फ. मुं. शिंदे**
  ८३, यमुना, महात्मा गांधीनगर, पद्मपुरा, औरंगाबाद - ५.

-: निमंत्रित विद्यार्थी सदस्य :-

- **शीतल गोविंद खोत**
  द्वारा : प्राचार्य दयानंद कला महाविद्यालय, लातूर
- **दीपमाला मारोतीराव इंगोले**
  द्वारा : शिवाजी महाविद्यालय, उदगीर, जि. लातूर

शुभेच्छा संदेश

बदलता विद्यार्थिवर्ग आणि बदलते शिक्षण यांचा एकसंध विचार करत मूल्यात्मक ज्ञानाची गरज ओळखून भाषा, साहित्याचा, तसेच संस्कृतीचा विचार अभ्यासक्रमांच्या मध्यवर्ती असायला हवा. कारण, काळाची दृष्टी बदललेली आहे, तसेच विद्यार्थ्यांची अभिरुचीही बदललेली आहे. याअनुषंगाने एकूण अभ्याससाधनांची रचना बदलायला हवी. यादृष्टीने मराठी भाषा आणि साहित्याच्या या नव्या अभ्यासक्रमांची मांडणी केलेली आहे. 'विविधता' ही आपल्या अभ्यासक्रमांची ओळख असायला हवी. यादृष्टीने मराठी भाषा आणि साहित्याच्या या नव्या अभ्यासक्रमांची मांडणी केलेली आहे. ही मांडणी एकंदर विद्यार्थिकेंद्रित असून, या विद्यापीठाच्या अशा पाठ्यपुस्तकांमधून, तसेच या प्रकारच्या संपादनांमधून सरळपणे जाणवते. म्हणूनच या पाठ्यपुस्तकांचे अध्ययन करणाऱ्या सर्व विद्यार्थ्यांसह सर्व शिक्षकांना यानिमित्त माझ्या हार्दिक शुभेच्छा...!

- डॉ. उद्धव भोसले
कुलगुरू, स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

१. शेतकऱ्यांची स्थिती - मुकुंदराव पाटील १९

२. कलाक्षेत्रातील श्रेष्ठत्ववाद - अनु. साने गुरुजी ३२

३. न्यूयार्कची परिषद - गंगाधर पानतावणे ४१

४. महात्मा बसवेश्वर - जनार्दन वाघमारे ४९

५. नाट्यग्रहाच्या फेऱ्यात - शिरीष गोपाळ देशपांडे ६०

६. खिल्लाऱ्या - भास्कर बडे ६९

७. तिआनमेन चौक - ऊर्मिला चाकूरकर ७४

पद्य विभाग

१. नांगऱ्यांचे बळ - गाथा सप्तशती ७८

२. मुंगी उडाली आकाशी - संत मुक्ताबाई ८०

३. दोन अभंग - संत नामदेव ८२

४. तें न तिनें कधि ओळखलें - बी. रघुनाथ ८४

५. काळजाच्या विस्कटलेल्या चिंध्या - उत्तम कोळगावकर ८७

६. पेरणी - अविनाश आवलगावकर ८९

७. मी वाट पाहतोय - शशिकांत हिंगोणेकर ९१

८. तू एकदा पुनवेचा - जितेंद्र कुवर ९५

९. पाखरांचे हायकू - दयासागर बन्ने ९७

☛ **व्याकरण विभाग**

१. समास - द्वंद्व, बहुव्रीही १०२

२. अलंकार : उत्प्रेक्षा, रूपक, उपमा १०९